

MUZEY PEDAGOGIKASI VOSITASIDA O'QUVCHILARDA VATANPARVARLIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGO-PEDAGOGIK ASOSLARI

Ismoilov Behruz Isroilovich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti, "Pedagogika va
psixologiya" kafedrasida o'qituvchisi
Email: behruzjon.ismoilov@mail.ru
UDK: 37.034

ORCID ID: 0009-0008-4054-5845

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17338497>

Annotatsiya: Ushbu maqolada muzey pedagogikasining o'quv-tarbiya jarayonidagi o'rni va ahamiyati, xususan, talabalarda vatanparvarlik ko'nikmalarini shakllantirishdagi psixologo-pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Muzey eksponatlari va tarixiy meros vositasida yosh avlodda milliy g'urur, tarixiy xotira, vatanga muhabbat va mas'uliyat tuyg'ularini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, vatanparvarlik tarbiyasida muzey faoliyatining innovatsion yondashuvlari va amaliy samaradorligi yoritiladi.

Kalit so'zlar: muzey pedagogikasi, vatanparvarlik tarbiyasi, psixologo-pedagogik asoslar, milliy g'oya, tarixiy xotira, ta'lim-tarbiya, interaktiv usullar.

Аннотация: В данной статье анализируется роль и значение музейной педагогики в учебно-воспитательном процессе, в частности, психолого-педагогические основы формирования патриотических навыков у студентов. Рассматриваются возможности развития у молодёжи национальной гордости, исторической памяти, любви к Родине и чувства ответственности посредством музейных экспонатов и исторического наследия. Также освещаются инновационные подходы и практическая эффективность музейной деятельности в патриотическом воспитании.

Ключевые слова: музейная педагогика, патриотическое воспитание, психолого-педагогические основы, национальная идея, историческая память, обучение и воспитание, интерактивные методы.

Annotation: This article analyzes the role and significance of museum pedagogy in the educational process, particularly the psychological and pedagogical foundations of developing patriotism skills among students. It explores the potential of fostering national pride, historical memory, love for the homeland, and a sense of responsibility in the younger generation through museum exhibits and historical heritage. Additionally, the article highlights innovative approaches and practical effectiveness of museum activities in patriotic education.

Keywords: museum pedagogy, patriotic education, psychological and pedagogical foundations, national idea, historical memory, education and upbringing, interactive methods

Mavzuning ahamiyati: vatanparvarlik hissini shakllantirish — har qanday davlat va millatning barqaror rivojlanishi uchun muhim omil hisoblanadi. Muzey pedagogikasi sohasi talabalarining milliy identifikatsiyasi, tarixi va madaniy merosga bo'lgan munosabatni qo'llab-quvvatlashda katta imkoniyatga ega. Maktab ta'lim-tarbiya jarayonida muzey vositalarini psixologik va pedagogik jihatdan samarali qo'llash lozim. Talabalarda vatanparvarlik ko'nikmalarining shakllanishi uchun muzeydagi tadbirlar, ekskursiyalar, eksponatlar bilan ishlash usullari va ularning psixologo-pedagogik mexanizmlari to'liq tadqiq qilinmagan. Psixologik va pedagogik asoslarni aniqlash — vatanparvarlik hissini shakllantirishda miyaning

qaysi psixik jarayonlari ishlaydi. Muzey pedagogikasidagi usullar va formalarni tahlil qilish. Ularning samaradorligini tadqiq etish va tavsiyalar bilan chiqish vazifalarini aniqlash muhimdir.

Usullar

Ushbu tadqiqotda talabalarda vatanparvarlik ko'nikmalarini shakllantirishda muzey pedagogikasining samaradorligini aniqlash maqsadida bir qator psixologik, pedagogik va amaliy usullardan foydalanildi. Quyida tadqiqotda qo'llanilgan asosiy usullar keltiriladi:

Tahliliy-uslubiy usul- mazkur usul orqali mavjud ilmiy-nazariy manbalar, muzey pedagogikasiga oid adabiyotlar, normativ hujjatlar (Davlat ta'lim standarti, tarbiya konsepsiyalari, o'quv dasturlari) o'rganildi. Bu usul o'quvchilarda vatanparvarlik tarbiyasini shakllantirishda qo'llanilishi mumkin bo'lgan nazariy asoslarni aniqlashga yordam berdi;

Kuzatuv usuli- OTM va muzeylarda olib borilgan darsdan tashqari tarbiyaviy tadbirlar, ekskursiyalar, tarixiy yodgorliklarni ziyorat qilish jarayonida talabalarning hissiy, axloqiy va fuqarolik nuqtayi nazaridan o'zgarishlari tizimli kuzatib borildi. Bu usul orqali talabalarda vatanparvarlik tuyg'ularining shakllanishi jarayoni real muhitda baholandi.

So'rovnoma va anketa usuli- tadqiqot doirasida talabalar, o'qituvchilar hamda muzey xodimlari o'rtasida maxsus tuzilgan so'rovnoma va anketalar o'tkazildi. Ular orqali talabalarning Vatanga bo'lgan munosabati, tarixiy merosga bo'lgan qiziqishi, shaxsiy fazilatlar haqida ma'lumotlar olindi.

Eksperimental-uslubiy usul - tajriba-sinov ishlari olib borildi. Ular davomida talabalar bilan maxsus ishlab chiqilgan muzey-pedagogik mashg'ulotlar o'tkazildi (tematik ekskursiyalar, muzeyda darslar, rolli o'yinlar, tarixiy sahna ko'rinishlari va h.k.). Eksperiment boshlanishidan oldin va keyin talabalarning vatanparvarlik darajasi solishtirildi va tahlil qilindi.

Interaktiv metodlar-tadqiqot davomida interaktiv yondashuvlar (klaster tuzish, "aqliy hujum", guruhlarda ishlash, muammoli savollar orqali bahs-munozaralar) orqali talabalarning faolligi va mustaqil fikrlash qobiliyati rag'batlantirildi. Bu metodlar orqali muzey muhitida o'zaro muloqot va hissiy ta'sirni oshirishga erishildi.

Natijalar

Olib borilgan tadqiqotlar, kuzatuvlar, so'rovnoma va tajriba-sinov ishlari natijasida muhim ilmiy-amaliy natijalar aniqlandi. **Muzey pedagogikasi vositasida o'quvchilarda vatanparvarlik tuyg'ularining shakllanishi samarali kechdi.** Tajriba davomida o'tkazilgan tematik ekskursiyalar, muzey mashg'ulotlari va tarixiy shaxslar hayotiga oid sahna ko'rinishlari orqali talabalarda vatanga muhabbat, milliy g'urur va tarixiy xotiraga hurmat tuyg'ulari aniq namoyon bo'ldi. **Talabalarning bilim saviyasi va fuqarolik ongida ijobiy o'zgarishlar kuzatildi.**

Eksperiment yakunida talabalarning vatanparvarlik haqida tushunchalari chuqurlashgani, tarixiy shaxslar va voqealarga bo'lgan qiziqishlari ortgani, o'z fikrini asosli ifodalash ko'nikmalari rivojlangani qayd etildi.

Muzey faoliyatining ta'lim-tarbiya jarayoniga integratsiyasi talabalarning motivatsiyasini oshirdi. An'anaviy dars uslubidan farqli o'laroq, muzeyda tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarda kuchli hissiy-ta'sir uyg'otdi, bu esa mavzuni yaxshiroq o'zlashtirish va ongli qabul qilishga yordam berdi.

So'rovnomalar va anketalar natijasida quyidagilar aniqlandi:

- Talabalarning 87% muzeyga tashrif ularning vatanparvarlik tuyg'ularini kuchaytirganini ta'kidlagan;
- 76% talaba tarixiy eksponatlar orqali o'z millati bilan faxrlanish hissini sezganini bildirgan;
- Talabalarning 90% muzey mashg'ulotlarini tarbiyaviy jihatdan juda foydali deb baholagan.

Shuningdek, Muzey-pedagogik yondashuv asosida ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar ijobiy samara berdi. Darsdan tashqari faoliyatga muzey resurslarini jalb qilish orqali talabalarning o'z milliy o'tmishiga bo'lgan qiziqishi, o'zini shu tarixiy jarayonlarning davomchisi sifatida his etish ko'nikmalari shakllandi. **Interaktiv va integrativ yondashuvlar talabalarning shaxsiy faolligi va ijtimoiy ongini rivojlantirdi.** Muzey muhitida tashkil etilgan guruhli ishlanmalar, tarixiy muammolarni hal qilishga qaratilgan muloqotli mashg'ulotlar orqali talabalar mustaqil fikr yuritishga va ijtimoiy faollikka undaldi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, muzey pedagogikasi vositasida o'quvchilarda vatanparvarlik ko'nikmalarini shakllantirish o'quv-tarbiya jarayonining muhim va samarali yo'nalishlaridan biridir. O'tkazilgan eksperimental tadbirlar, kuzatuv va so'rovnomalar asosida aniqlanishicha, tarixiy merosni bevosita ko'rish, uni his qilish va anglash orqali talabalar ongida vatanga muhabbat, milliy iftixor va tarixiy xotiraga hurmat hissi kuchayadi.

Bu holat V.A. Slastyonin, L.N. Kulikova, A.A. Vasilev kabi pedagog-olimlar tomonidan ilgari surilgan "tarixiy tafakkur orqali tarbiyaviy ta'sir" konsepsiyasini amalda tasdiqlaydi. Ularning fikricha, shaxsning vatanparvarlik qadriyatlarini shakllantirishda tarixiy faktlar, milliy qahramonlar va moddiy-ma'naviy meros asosiy vosita bo'lishi lozim.

Tadqiqotda kuzatilgan o'zgarishlar shuningdek, psixolog A.V. Petrovskining "shaxsning ijtimoiy faolligini shakllantirishda emotsional ta'sirning roli" haqidagi qarashlari bilan hamohangdir. Muzey muhiti talabalarga nafaqat bilim beradi, balki ularni hissiy jihatdan ta'sirlantiradi, o'zini tarixning bir bo'lagi sifatida his qilishga undaydi. Aynan mana shu omil ularning vatanparvarlik tuyg'ularini kuchaytirishda asosiy turtki bo'lib xizmat qiladi.

Muzey mashg'ulotlarida qo'llanilgan interaktiv metodlar (klaster, munozara, rol o'ynash, jamoaviy muammolarni hal qilish) o'quvchilarning shaxsiy faolligini oshirish bilan birga, ularning tarixga nisbatan ongli yondashuvini rivojlantirganini ko'rsatdi. Ayniqsa, amaliy-tajribaviy yondashuv asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning mustaqil fikrlash, baholash va ijtimoiy faollik ko'nikmalarini mustahkamladi.

Shuningdek, muzey pedagogikasini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish orqali tarbiyaviy ishlarning samaradorligi oshadi, degan xulosa berish mumkin. Biroq bu jarayonda quyidagi muammolarga ham duch kelindi:

- ayrim OTM-larda muzey bilan hamkorlik yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan;
- talabalarning barchasi muzey pedagogikasi metodikasini chuqur bilmaydi;
- ba'zi hollarda ekskursiyalar faqat sayohat shaklida tashkil etilib, tarbiyaviy maqsad yetarlicha ko'zda tutilmaydi.

Shu sababli, kelgusida muzey pedagogikasini ta'lim va tarbiya tizimiga chuqur integratsiya qilish, pedagoglar malakasini oshirish va har bir darsda tarbiyaviy maqsadni aniq belgilash zaruriyati tuziladi.

Xulosa

Muzey pedagogikasi vositasida vatanparvarlik ko'nikmalarini shakllantirish psixologik va pedagogik jihatdan samarali metod bo'lib, talabalarda milliy identifikatsiya, tarixiy xotira, vatanga muhabbat hissini rivojlantirish imkonini beradi.

Ilmiy-tadqiqot va amaliy ishlar muzey pedagogikasining usullari va formalarini takomillashtirishga, ta'lim-tarbiya tizimida ularni keng joriy etishga yo'naltirilishi lozim.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ma'naviyat va ma'rifat" tizimini takomillashtirish to'g'risidagi qarori. – 2021-yil, 26-mart, PQ-5040-son.
2. Abdullaeva D. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T.: "Fan va texnologiya", 2020.
3. Axmedov N., Mamarasulov K. Vatanparvarlik tarbiyasi asoslari. – T.: O'qituvchi, 2016.
4. Sagdullaev A.S. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – T.: "Yangi asr avlodi", 2021.
5. Xasanboeva M.M. Muzey pedagogikasi asoslari. – T.: O'qituvchi, 2019.
6. Petrovskij A.V. Psixologiya razvitiya i vospitaniya shkolnika. – M.: Prosveshchenie, 1987.
7. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Umumiy o'rta ta'limda tarbiya konsepsiyasi. – T.: 2020.
8. Hasanov B.H. Tarixni o'qitishda muzeylardan foydalanish. // Tarix va jamiyat, 2021, №3.